

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

İstanbul'un kuzey aksında son yirmi yılda gerçekleştirilen büyük ölçekli altyapı projeleri; orman alanları, içme suyu havzaları, biyolojik çeşitlilik ve kent ekosistemi üzerinde önemli çevresel etkiler yaratırken, aynı zamanda kent mekânının kullanım biçimini ve toplumsal yaşam koşullarını da derinden etkilemiştir. Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Kuzey Marmara Otoyolu, İstanbul Havalimanı ve Kanal İstanbul gibi projeler; arazi kullanım değişiklikleri, plan değişiklikleri ve rezerv alan uygulamalarıyla birlikte değerlendirildiğinde, İstanbul'un kuzey kuşağında yalnızca ekolojik dengeleri değil, mülkiyet yapısını, barınma koşullarını ve kentte yaşayan farklı toplumsal kesimlerin yaşam alanlarına erişimini dönüştüren geniş ölçekli mekânsal müdahaleler olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu süreçte ortaya çıkan mekânsal dönüşüm; rezerv alan uygulamaları ve plan değişiklikleri yoluyla ortaya çıkan mülksüzleşme süreçleriyle birlikte, emekçiler, düşük gelirli kent sakinleri, kırsal üretimle geçinen yerel topluluklar, kadınlar ve göçmenler başta olmak üzere kırılgan toplumsal kesimler açısından barınma, yaşam alanlarına erişim ve kent hakkı bakımından yeni eşitsizlikler yaratmakta ve bu eşitsizlikleri daha da derinleştirme potansiyeli taşımaktadır. Öte yandan söz konusu projelerin orman alanları, içme suyu havzaları ve doğal yaşam koridorları üzerindeki etkileri İstanbul'un su güvenliği ve ekolojik sürdürülebilirliği bakımından ciddi riskler doğurmaktadır.

Son dönemde gündeme gelen İstanbul Kuzey Demiryolu Geçişi Projesi (İNRAİL) gibi yeni ulaştırma yatırımlarının da aynı bölgede planlanması, İstanbul'un kuzey kuşağında yoğunlaşan altyapı yatırımlarının ekolojik denge, su güvenliği, arazi kullanımı ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerinin bütüncül biçimde incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu nedenle söz konusu mega projelerin ekolojik denge, kamu yararı, toplumsal etkiler ve kamusal kaynakların kullanımı bakımından ortaya çıkardığı sonuçların bilimsel veriler ışığında incelenmesi; orman alanları, içme suyu havzaları ve doğal yaşam koridorları üzerindeki etkilerinin ortaya konulması; rezerv alan uygulamaları, plan değişiklikleri ve kamulaştırma süreçleri sonrasında ortaya çıkan mülkiyet değişimleri ile kamu maliyesine yönelik yükümlülüklerin değerlendirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırması Komisyonu kurulmasını arz ederim.

ÖZGÜL SAKI

İstanbul Milletvekili

GENEL GEREKÇE

İstanbul'un kuzeyi yalnızca doğal bir alan değil; milyonlarca insanın su güvenliğini, kentin ekolojik dengesini ve gelecek kuşakların yaşam hakkını belirleyen kritik bir ekolojik eşiği ifade etmektedir. Orman alanları, içme suyu havzaları ve doğal yaşam koridorları bakımından hayati öneme sahip olan bu bölge, aynı zamanda İstanbul'da yaşayan milyonlarca yurttaşın sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının maddi temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle söz konusu bölgede gerçekleştirilen büyük ölçekli altyapı yatırımları yalnızca teknik ulaşım projeleri olarak değil; kentin ekolojik geleceğini, kamusal varlıkların kullanım biçimini ve toplumsal yaşam koşullarını doğrudan etkileyen yapısal müdahaleler olarak değerlendirilmelidir.

Son yirmi yılda İstanbul'da uygulamaya konulan büyük ölçekli altyapı projeleri kamuoyuna çoğunlukla "kalkınma", "küresel rekabet" ve "lojistik merkez olma" söylemleriyle sunulmuştur. Ancak bu projeler yalnızca ulaştırma yatırımları değildir; aynı zamanda kamusal varlıkların, doğal alanların ve kent mekânının yeniden tahsisini içeren geniş ölçekli müdahalelerdir. İstanbul'un özellikle kuzey kuşağında yoğunlaşan bu yatırımlar, doğa ile kent arasındaki dengeyi dönüştürürken aynı zamanda güçlü bir rant üretim mekanizmasını da harekete geçirmiştir.

Mega projeler yalnızca arazi kullanımını değiştirmemekte, aynı zamanda ekosistemler arasındaki bağlantısallığı zayıflatarak türlerin hareketini, genetik akışı ve habitat sürekliliğini tehdit etmektedir. Orman alanları, içme suyu havzaları ve doğal yaşam koridorları anayasal güvence altındaki sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının maddi temelidir. Bu alanların büyük ölçekli altyapı ve inşaat yatırımlarına açılması, kamusal varlıkların piyasa mekanizmalarına tahsis edilmesi anlamına gelmekte; kamu yararı ile rant arasındaki sınırın giderek bulanıklaşmasına yol açmaktadır.

Mega projeler sonrasında ortaya çıkan arazi değer artışları, plan değişiklikleri, rezerv alan uygulamaları ve kamulaştırma süreçleri; kent mekânının belirli sermaye çevreleri ve sınıfsal aktörler lehine yeniden dağıtıldığı bir rant düzenine işaret ederken, aynı zamanda mülksüzleşme süreçlerini de beraberinde getirmektedir. Bu süreçler özellikle emekçiler, düşük gelirli kent sakinleri, kırsal üretimle geçinen yerel topluluklar, kadınlar ve göçmenler açısından barınma, yaşam alanlarına erişim ve kent hakkı bakımından derinleşen eşitsizlikler yaratma potansiyeli taşımaktadır. Bu çerçevede İstanbul'un kuzey aksında yoğunlaşan mega projeler yalnızca bir ulaştırma politikası tercihi değil; kamusal varlıkların kullanım biçimi, mekânsal değer artışlarının dağılımı ve kentte kimin yaşayabileceğine ilişkin toplumsal sonuçlar doğuran geniş ölçekli bir mekânsal yeniden yapılanma süreci olarak değerlendirilmektedir.

İstanbul'un kuzey aksında son yirmi yılda gerçekleştirilen Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Kuzey Marmara Otoyolu ve İstanbul Havalimanı gibi büyük altyapı projeleri; Kanal İstanbul ve yeni planlanan ulaştırma yatırımlarıyla birlikte değerlendirildiğinde bölgede süreklilik arz eden bir mega proje zinciri olduğu görülmektedir. Bu zincir yalnızca ulaşım altyapısını değil; aynı zamanda arazi kullanım biçimlerini, mülkiyet yapısını ve kentin gelişme yönünü dönüştüren geniş ölçekli bir mekânsal dönüşüm sürecine işaret etmektedir.

İstanbul'un kuzey kuşağında yürütülen mega projelerin ekolojik etkileri yalnızca yerel tartışmaların değil, uluslararası akademik literatürün de konusu haline gelmiştir. Kuzey Ormanları üzerine yapılan mekânsal analizler ve peyzaj bağlantısallığı çalışmaları, İstanbul Havalimanı, Kuzey Marmara Otoyolu ve Kanal İstanbul gibi büyük altyapı yatırımlarının

bölgedeki ekolojik koridorları ve habitat bağlantılarını önemli ölçüde zayıflattığını ortaya koymaktadır. Yapılan bilimsel çalışmalar, söz konusu projelerin etkisiyle ekolojik koridorlarda yaklaşık %26,8 oranında azalma meydana geldiğini ve özellikle İstanbul'un kuzeybatı ve kuzey bölgelerinde habitat parçalanmasının hızla arttığını göstermektedir. Bu bulgular, mega altyapı projelerinin yalnızca yerel arazi kullanımını değil, aynı zamanda bölgesel ekolojik ağları da etkileyen yapısal dönüşümler yarattığını ortaya koymaktadır.

Tam da bu bağlamda son dönemde kamuoyunda tartışılmaya başlanan İstanbul Kuzey Demiryolu Geçişi Projesi (INRAIL) söz konusu mega proje zincirinin yeni halkası olarak gündeme gelmiştir. Çayırova'dan başlayarak Yavuz Sultan Selim Köprüsü üzerinden Çatalca'ya uzanması planlanan bu demiryolu hattının İstanbul'un kuzey aksında yeni bir ulaşım koridoru oluşturması hedeflenmektedir. Ancak söz konusu projenin güzergâhının orman alanları, doğal yaşam koridorları ve içme suyu havzalarıyla kesişeceğine ilişkin bilgiler kamuoyuna yansımış; bu durum projenin çevresel ve toplumsal etkilerine ilişkin yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir. INRAIL projesinin mevcut mega altyapı yatırımlarıyla birlikte değerlendirildiğinde İstanbul'un kuzeyinde halihazırda oluşmuş olan ekolojik baskıyı daha da artırma potansiyeline sahip olduğu yönündeki kaygılar bilim insanları, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından dile getirilmektedir. Hazırlanan ÇED raporlarına göre İstanbul'un içme suyu kaynakları ve Kuzey Ormanları ciddi bir çevresel yıkım riskiyle karşı karşıyadır.

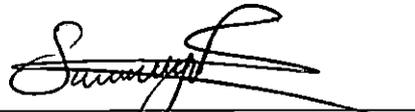
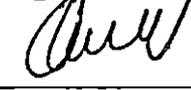
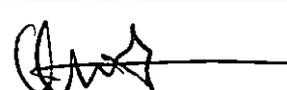
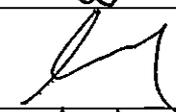
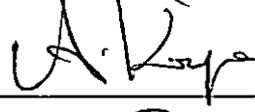
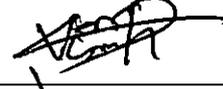
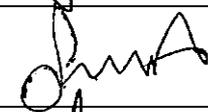
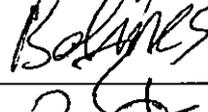
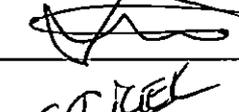
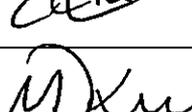
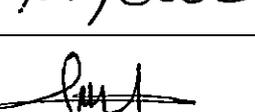
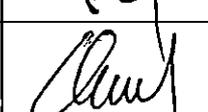
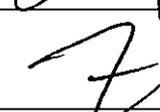
İstanbul'daki mega projeler uzun yıllardır meslek örgütleri, bilim insanları ve sivil toplum kuruluşları tarafından eleştirilmektedir. TMMOB ve bağlı odalar tarafından hazırlanan teknik raporlarda çevresel baskıların artması, su havzalarının korunması, planlama mevzuatındaki istisnalar ve kamu yararı ilkesinin aşınmasına ilişkin ciddi uyarılar dile getirilmiştir. Kuzey Ormanları Savunması başta olmak üzere çeşitli ekoloji platformları tarafından yürütülen çalışmalar da projelerin habitat bütünlüğü ve doğal yaşam üzerindeki etkilerine ilişkin önemli saha verileri ortaya koymaktadır. Üniversite öğretim üyeleri ve bağımsız uzmanlar tarafından yapılan bilimsel değerlendirmeler ise projelerin uzun vadeli ekolojik ve toplumsal risklerine dikkat çekmektedir.

Öte yandan İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından açılan davalar ve yürütülen hukuki süreçler, söz konusu projelerin planlama ve çevre hukuku bakımından tartışmalı bir zeminde ilerlediğini göstermektedir. Devam eden yargı süreçleri ve idari itirazlar, bu projelerin yalnızca teknik bir yatırım meselesi olmadığını; kamu yararı, çevre hakkı ve yerel yönetim yetkileri bakımından kapsamlı bir tartışma alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

İstanbul'un kuzey bölgesi Orman Genel Müdürlüğü verilerine göre kentin en önemli karbon yutak alanlarını barındırmakta; Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü kayıtları doğrultusunda ise içme suyu havzaları bakımından stratejik öneme sahip bulunmaktadır. Bu alanlarda gerçekleştirilen büyük ölçekli altyapı yatırımlarının ekosistem bütünlüğü, habitat bağlantısallığı ve su güvenliği üzerindeki etkilerinin bağımsız ve disiplinler arası bilimsel yöntemlerle değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kamu-özel işbirliği modeliyle yürütülen projelerde verilen araç, yolcu ve gelir garantilerinin kamu maliyesi üzerindeki yükümlülüklerinin Sayıştay raporları ve Hazine verileri doğrultusunda incelenmesi; projelerin karbon salımı ve Türkiye'nin ulusal ve uluslararası iklim taahhütleriyle uyumunun değerlendirilmesi de kamu yararı açısından önem taşımaktadır.

Anayasa'nın 56'ncı maddesi uyarınca herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir ve çevreyi korumak devletin ödevidir. Anayasa'nın 98'inci maddesi ise Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yasama denetimi yetkisi vermektedir.

İstanbul'un kuzeyinde son yirmi yılda gerçekleştirilen ve planlanan büyük ölçekli altyapı projeleri yalnızca bir ulaşım veya yatırım meselesi değildir. Bu projeler aynı zamanda kamusal varlıkların kullanım biçimini, doğal alanların geleceğini ve kent mekânının hangi toplumsal kesimler lehine yeniden şekilleneceğini belirleyen yapısal tercihlerdir. Orman alanları, içme suyu havzaları ve doğal yaşam koridorları üzerindeki etkilerinin yanı sıra arazi kullanım değişiklikleri, rezerv alan uygulamaları ve plan kararları yoluyla ortaya çıkan mülksüzleşme süreçleri; bu projelerin ekolojik ve toplumsal sonuçlarının bütüncül biçimde değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle İstanbul'un kuzey aksında yoğunlaşan mega altyapı yatırımlarının çevresel, toplumsal ve ekonomik etkilerinin bilimsel veriler ışığında araştırılması ve kamu yararı bakımından değerlendirilmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde bir **Meclis Araştırma Komisyonu** kurulması **gerekli görülmektedir.**

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	